

Valldemosa olajfái

(Mallorcai emlék)

Pilar Montaner de Suredának

Mallorca part menti hegyvidéke, ez az erődítményként magasodó vad, virágba borult hegylánc, midőn tükörképét nézi a tengerben, amiben vérét, zafírvérét az égbolt gyöngyházzsínű vérebe keveri, remetelaknak tűnik fel, hol sziklák és meg-megcsavarodó fák vezekelnek kedvtelve azért, mert Istenné akartak válni. A naptól mámoros kabócák csicsergésébe beleremeg ég és föld, s összerezdül az ábrándos sziesztájába merülő tenger is.

Blanquerna lemondott a pápaságról, hogy Miramar de Valldemosába mehessen, s ott magas hegyek közt fák, madarak és vadak társaságában tartson bűnbánatot egy régi kápolna meg egy szép forrás mellett álló kedves cellájából szemlélve Isten dicsőségét. Este kitérta szobája ablakait — így meséli nekünk a megvilágosult Ramon Llull, a Földközi-tenger istenének bolond kabócája —, hogy lássa az eget és a csillagokat, és a lehető legnagyobb buzgalommal kezdett imádkozni, hogy lelke elérje az Istent, s szeméből a könny kicsorduljon. Könnyei a sziklából előtörő forrásvíz tisztaságával fakadtak; az égből, a lélekből aláhulló esőcseppek voltak. És akkor Blanquerna, akár a szűfik, kik ismerik a szeretet szavait, s egyszerű példázataikkal áhítattal töltik meg az ember szívét, rákezdet a szerelmes és a Szeretett dalára. Arra kérte az Istent, ahogy a Napot megtölti ragyogással, úgy töltsé meg az ő szívét szeretettel.

Valldemosa vezeklő olajfái, Miramar remeteként élő olajfái, emlékeznek Blanquernára, kinek sóhajai lombjaik között lebegtek, mielőtt a tenger felett nyugovóra térve bele nem veszték volna annak zafírjába. S ha valaha, az elsuhanó esztendőök súlyától legyőzöten,

el is felejtik Blanquerna szavait, emlékeznek majd rá az Úr dicsőségét zengő kabócák, akik megrendülten éneklük a mallorcai remetelakban: *Gratias agimus tibi, Domine, propter magnam gloriam tuam.*

A sziklák és a fák ott az élet egy magasabb foka, a szemlélődő tudatú lét felé törekednek. Az elvarázsolt öblöcskék sziklái, mik színeik megrendítő dalával az örületbe kergették szerencsétlen Mirt, mesebeli szörnyeknek tűnnek. Nem mások, mint a testre s a benne megszülető szemlélődő lélekre való vágyakozás jelképei. A tengerbe szakadó partok cilícium- és korbácsszaggatta hússal vezekelnek Isten keresésében. Feltépték bőrüket, hogy a napsugarak mélyükre hatolhassanak. S ezek a sziklás zsigerek kamráktól, titkos járatoktól hemzsegnék, hol a víz álmodik és teremt tudatra vágyó testeket.

Az az olajfa, mely lombkoronáját mint hatalmas, szerteágazó agancsot viseli büszkén, s négy lábáról őslényként magasodik a föld fölé, az vajon kapaszkodik a sziklába, vagy le akarja magát vetni róla?

Ezek az olajfák élnek, és mint mindennek, mi él, s nem pusztán vegetál, megvan a saját történetük. És ahogy minden élőnek története van, éppúgy rendelkezik személyiséggel is, fizionómiával, jellegzetes vonásokkal, lélekkel. Az öreg remeték értik ezen olajfák lelkének összes mélységét, mint ahogy mi is felebarátaink veséjébe látunk, mikor homlokukat már ráncok barázdálják, mikor orcájuk megfonnyad, mikor szakálluk kifehéredik, mikor tartásuk megrogygyan. Mély esztétikai értelme van annak, hogy a történelem azon alakjait, akik hosszú ideig éltek, inkább ábrázolják öregkorukban, mint ifjúi éveikben. A fiatalkori képek csak a szerelemről mondanak valamit, a szerelemről, ami mit sem ért a személyes történetekből, ami ahelyett, hogy élne, vegetál.

Santa María mellett, Mallorca közsiklájának e sík vidékén láttam egy mandula-ültetvényt, mi gyönyörűség volt a kertész szemével nézve. A fák hibátlan alakzatban mint alaposan kiokított, fegyelmezett katonai ezred, nyílegyenes sorokban feszítettek. Az ültetvény regrutái mind egyformák, teljes egészében egyformák voltak. Három nagy ág mindegyiken, megfelelő távolságban egymástól ahhoz, hogy a napfény kellően átjárja a lombjukat. Az ember, ha egy sor elejére áll, és végigfuttatja rajta tekintetét, csak a legelsőt látja, mert az a többi teljes egészében eltakarja. És mandulát teremnek,

amit össze sem lehet hasonlítani Valldemosa remeteként élő olajfáinak keserű bogyóival. De Santa María fegyelmezett, egyforma, sorba állított mandulafa-katonái nem áhítoznak a tudatos lét után. Igaz, persze az is igaz, hogy ők nem láthatják a tengert, a Mindenható szemének tükrét.

Azt mondta Rusiñol ezekről az olajfákról, hogy hasonlatosan némely költőkhöz, kik küszködnek, kínlódnak, képzeletüket gyöttrik, hogy egy szonettet megírjanak, ők is küszködve, kínlódva és gyötrődve termik bogyóikat. És ebben a keserű olajbogyóban sokkal inkább érezni a tudatosság ízét, mint az édes mandulában. Ahogy egyetlen szonettbe is belefér egy egész fájó lélek.

De szenvedés-e ez valójában? Nem, nem az. Ez a gyötrelem olyan, mint Blanquerna bűnbánata magas hegyek árnyékában, fák, madarak és vadak társaságában; ez a gyötrelem olyan, mint a kabócák dalának panasza. Önsanyargató, vezeklő formákat öltő napimádat.

Ahogy az Isten keresésébe beleőszült remetéknek, úgy az olajfáknak sem maradt egyebük, mint csontjaik, bőrük és hajuk. S Mallorca kötőmbjének, ennek a hatalmas remetelaknak sincs egyebe, mint csontjai, sziklacsonthai, napbarnított bőre és falomb-hajzata. Olaj-, mandula-, füge- és szentjánoskenyérfa, fenyő, tölgyek és ... születnek a sziklákon. Hosszú századok alatt kikristályosodott napsugarak ezek a kövek: Midőn elbűvölten habzsolta szemem Mallorca part menti szikláinak tündöklő szépségét, eszembe ötlött, hogy nem az aranszínű sziget tengere felett megállás nélkül szitáló napsugár-eső formázta sztalagmitok-e.

Foradada óriási sárkánya, mi kicsavarodva néz vissza a földre, mielőtt alábukna a tenger vizében, hogy aztán onnan kémlelje gyanakvón Miramar erdejét, szembogarának mélyén látni engedi a gyöngyházszerű óceánba érő mennyboltot. S az Odüsszeia szörnyeiről mesél nekünk. Mert a homéroszi tenger ez, a borszínű tenger, Szküllá és Kharübdisz tengere, nem pedig Camoens vagy Adamastor tengere.

A vén olajfák, ezek a kartauzi szerzetesek hallották Blanquerna sóhajait, hallották Hódító Jakab seregének csatakiáltásait. S hallották a Cabrit és Basa torkáról felszakadó kiáltást Alaró várából, amikor Aragóniai Alfonz kezétől kimúlt a tiszavirág életű mallorcai királyság rövid ideig tartó függetlensége. Az olajfáknak Történelemízük van. Nem úgy, mint Santa María fegyelmezett

mandulafa-ezredének. Az előbbieket szerzetesek, ez utóbbiak pedig zsoldosok.

Emlékszik, barátom, mikor ott a sziklán, egy fa lábánál, azok közt a olajfa-szerzetesek közt elheveredve ön, férje, Gabriel Alomar és én láttuk, mint nyugszik le a Nap a latin tenger gyöngyház messzeségében? *Mediterraneum!* Már maga a szó is három szapphói tizenegyest lezáró adoniszai sor, ahogy azt Alomar mondotta. Az utolsó pillanatban, mielőtt végleg eltűnt volna szemünk elől a nap, koronája szikla csúcsának tűnt fel, mi a távolban magasodik, hol a tenger végre eléri, és nekifeszülve meghódítja az eget. Onnan, nyugatról, hol a Nap elrejtőzik szemünk elől, az aranysziget, a kabócák szirtje, az olajfák egy másik Napnak látszódnak, ami éppen kék vérében hajtja álomra fejét.

Ha hagyja az ember, hogy megrészegegyen Mallorca egének fényeitől (igen, inkább az ég, mint a Nap fényeitől, mert a Nap sem más, mint alvadt fényrög), ahogy az olajfák remetéi, a remegő kabócák is megrészegegynek tőle, megéri, miért mondott le Blanquerna a pápaságról, s szentelte magát a remeteéletnek.

„A fájdalom nélküli halál vigasza
megéri a vigasztalan életet.”

Ez áll a Miramar de Valldemosa szentháromság rendi remetéinek ajtajaira függesztett papirosokon. De ez csak afféle liturgikus szófordulat, mert nem vigasztalan ott az élet, és nem is fájdalommal teli. A lélek szép lassan, kínok nélkül, a halálról és Istenről ábrándozva soha véget nem érő álomra szenderül.

Szegény Rubén Darío, talán utolsó békésnek mondható, a dolgok helyrehozhatóságának illúziójában töltött időszakában a nemes lelkű Juan Sureda vendége volt Cartuja de Valldemosában. Egy ízben meglátogatott egy vén remetét a szentháromság rendiek remetelakában, aki azért ment oda, hogy meghaljon. És a költő, ki keserű verseiben a vigasz olajától túlcserélődő pompás olajbogyókat hagyott ránk, arra gondolt, ami lehetett volna, de mégsem lett. Lejebb, a tenger mellett, a forradalmi gerincen még mindig érezni egy-egy kövön annak a tűznek füstjét, mit a költő rakott, hogy szakácsnak felcsapva elkészítsen magának egy adag rizst. A füst majd elnyészik, a nagy költő főztjének illata semmivé lesz, de ha már senki sem kóstolja meg papírra vetett ételeit, akkor is meglesznek még

a vigasz olajától túlsorduló, nagylelkű, költeményekbe foglalt olajbogyói, mint például az, amelyiket Valldemosához, Cartuja apátjának lakhelyéhez írt.

Csak az ért Mallorca sziklájának, a latin tenger felett szitáló égi fényzuhatag e vaskos cseppkövének spirituális tanításából, aki hallgatta már csendben, lenyugodott lélekkel a valldemosai vén olajfaszerzetesek lombkoronájában meghúzódó, naptól mámoros kabócák dalát.

Salamanca

Miguel de Unamuno
Fordította: Kertész Lóránt